

Redactiunea

se afla in

strada lui Leopoldu Nr. 44.

Articolele nefrancate nu se primesc
si numai de la corespondentii re-
si ai „Federatiunii.“ *Scrisori*
nu se publica. Articlii tra-
si si nepublicati se voru arde si nu
si la cerere espre sa se returna.

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Appare Joi-a si Dominec'a.

Pretulu de Prenumeratiune:

Pre trei lune . . . . . 3 fl. v. a.
Pre sieste lune . . . . . 5 „ „ „
Pre annulu intregu . . . . . 10 „ „ „

Pentru Roman'a:

Pre an. intregu 30 Fr. = 30 Lei n.
Pre 6 lune . . . . . 16 „ = 16 „ „
Pre 3 — . . . . . 8 „ = 8 „ „

Pentru Insertiuni:

10 cr. de linia, si 30 cr. tace'a timbrale
pentru ficce-care publicatiune sepa-
ratu. In locul deschisu 20 cr. de linia.
Unu esemplariu costa 10 cr.

B.-Pest'a, 24 Augustu 1874.
5 Sept. 1874.

Nu trece o di, in care se nu pote-
totá vr'unu nou atacu, indreptatu
a nationalitatiloru. Pare ca cei ce
nece asta-di destinele acestei tiere
luatu de sistema a nu dá pace po-
loru; pare ca li téma, ca fiindu tie-
nistita, fia chiaru si pre unu mo-
tu, va fi data de golu „chivernisi-
loru, se voru desteptá omenii si
si trage larv'a diosu.

Finantiele tierii s'au ruinatu, justie
de deplansu, poporulu garbovitu
greutatea sarcineloru publice; cu
cuventu tier'a astepta imbunetati, si
conducatori ei, in locu de a cau-
si aplicá medicin'a reclamata de
a rane, se punu si nutrescu una
a agitatiune inventata contra natio-
nalitatiloru, si inca unica intre multe
natiuni scoase la lumina pana aci.
Li-a fostu destulu terenulu politicu.
a ce au golitu salele municipieloru
si patriei, carora prevedinti'a li-a
gatu fericirea de a fi unguri, se
a acum si golescu salele de lumina,
gandu in gur'a mare, ca patri'a e
periclu.

Ei bene, care e periclu, ce ame-
ta patri'a? Noi scimu din istori'a
si nostre, ca multi din cei ce si-au ver-
sangele pentru conservarea acestei
si nu s'au bucuratu de cunoscinti'a
mulai magiaru, reclamatu asta-di
la pietre. Sè fia ore asta-di periclu
si patria, ce atunci a fostu man-
ta ei?

Numai ura neimpacata a produsu
a, ce s'a inceputu contra gimnasia-
slovace, si care, dupa cum bocescu
si mercenarie, are sè se estinda si
departe.

Acum de vre-o trei dñle este adu-
aici in capitale conventulu gene-
alu evangeliciloru de confessiunea
stana. Acèsta adunare intre altele
se desbata si cestiunea inchiderei
si gimnasiului din Nagy-
e, precum si afacerea gimnasiului
cz. Snt. Márton.

inchiderea gimnasiului d'antâiu
atu la conosciinta, er' cu respectu
atu din urma s'a ordinaru cer-

Slovacii, cari de si compunu ma-
tea luteraniloru din Ungaria, au
in conventulu generale in mino-
e, desí pucini aici, dar' multi acasa,
si luptatu cu barbatia si inca intr'
modu, ce insufla respectu. Li-au
si fratiloru magiari pre facia, ca
si dragulu limbei magiare nu su-
ca se fia timbrati de inimi-
si patriei commune, pentru ca,
si ei, a urí limb'a magiara si a se
si deti pentru cea materna, nu este
si „nepatrioticu,“ fiindu ca patri'a
si colectivitatea totororu poporeloru,
si locuescu pre acestu teritoriu nu
si Ungari'a.

Salutámu pre fratii slovaci pre

acestu terenu de lupta pentru essisten-
tia) Desteptarea nationale a totororu
nationalitatiloru de sub coron'a stului
Stefanu si comuniunea intereselor na-
tionali voru desteptá si dovedí forti'a,
la care voru trebuí sè se inchine cu
timpu si fratii de la putere.

Ministrulu Instructiunei publice din Ro-
mani'a, d. T. L. *Maiorescu*, in timpulu
abié de doue luni, de candu si-occupa
fotoliulu, prin mai multe dispositiuni
salutare, a datu probe puternice de-
spre eminent'a sa capacitate. Deci bucu-
rosu ne insocimu diuarielor din Ro-
mani'a, cari fara osebire de partidu,
aducu laude meritate d-lui Maio-
rescu.

Scirile mai noue ne spunu, ca on.
Ministru, in piratu negresitu de geniulu
cellu bunu allu viitorulu nostru natio-
nalu, a dispusu, ca *art'a militara* in vii-
toriu sè se propuna ca studiu obliga-
toriu in tote scolele de invetiamentu se-
cundariu. Elevii de la etatea de 13 pana
la 17 anni voru invetiá *art'a militara*
numai in modu teoreticu fara arma, er'
dupa aceea voru fi prevediuti cu arme.
Uniform'a militara va fi numai faculta-
tiva. La finea semestreloru elevii voru
avé sè depuna essamenu si din studiulu
artei militare, trecandu-se notele in
atestatu. — Preste totu acesta disposi-
tiune este un'a din cele mai geniale si
merita recunoscinti'a romaniloru. Diu-
riete straine si deosebitu cele magiare
tote de-a rendulu au luat notitia de-
spre acesta insemnata reforma intro-
dusa in invetiamentulu Romaniei, ob-
servandu c'unu feliu de sarcasmu: ca
Romania cea mica voiesce numai de
cátu a se transformá in unu statu mili-
tariu puternicu.

O alta dispositiune, a carei lipsa
erá forte viu sentita in Romania'a, este
instituirea comitetulu pentru censura-
rea cartiloru didactice, care sperámu,
ca va pune odata capetu acellui incon-
venientu ce se observasse pana acumu,
propunendu-se mai la fia-care scola totu
dupa alte si alte manuale, care de care
mai pocite, fara nici unu sistemu si —
adesea-ori fara nici o ratiune.

Nu mai putienu importanta este
intielépt'a mesura luata de d. ministru
pentru sterpirea anarchiei, ce se incui-
base de cati-va anni in teatrulu natio-
nalu din Bucuresci si care facusse, ca
acèsta nobile institutiune se devina odiosa
pentru romani si ridicula pentru straini.
— Dar de catu tote mai buna impre-
siune a facutu potriotic'a dispositiune, pe
care d. ministru a luat-o in interesulu
conservarei monumentelor nationale,
cari de cati-va ani in coce devenisera
amenintiate cu totale esterminatiune,
prin neglenti'a predecesorelui seu si
mai alesu prin pecatos'a admistratiune
din judetiele impodobite cu atari tesau-
re nationale, menite a vorbí secoleloru
despre glori'a trecutulu nostru natio-
nale.

In fine scimu, ca d. Maiorescu, de-
odata cu intrarea sa in ministeriu, a
desfiintiatu ortografi'a caraghiosa com-
pusa si impusa de d. Tell. Acestu-a a
fostu unu pasu intieleptu. Nu scimu in-
se, care va fi ortografi'a, ce d. Maiorescu a
gasitu de cuviintia se introduca prin
scole, in loculu celei desfiintiate. Parerea
nostra inse ar fi, ca d. Maiorescu sè in-
troduca ortografi'a Academiei romane,
care corespunde mai multu atátu for-
mei fonetice catu si etimologice a limbei
nostre; asceptámu asie ce-va de la d.
Maiorescu, cu atátu mai alesu, ca prin
acèst'a ar' da Academiei — pre langa
concursulu moralu meritatu — si o nobi-
le satisfactiune, pentru acelle loviture
nemeritate si 'n totu casulu dorose, cu
cari d-sa de-atátea ori deja a isbitu in
acèsta institutiune de cultura, de-atunci
de candu a abandonatu-o si 'n care atátu
de multu ni-arú placé sè lu-vedemu
reintrandu!

Consistoriulu Metropolitanu din
Sabziu a convocatu congressulu baseri-
cescu metropolitanu gr. or. pre diu'a de
27 Octomvrie, pentru a efectúa allege-
rea *Noului-Metropolitu*, pentru care, pre
cátu cunoscemu opiniunile actuale, es-
sistu 4 candidati: Episcopii *Popasu* si
Romanu, archim. *Popea* si vicariulu
Melianu.

2. Septembrie.

(d) Una idea sublima are lipsa de
timpu indelungatu, ca sè pota fi reali-
sata; trebe sè invinga periculu gro-
save; ea de multe ori devine ucisa, dar'
er' invia si la urma totu secerá triumfu.
Ide'a libertátiei ivindu se pre oriso-
nulu poporeloru la annulu 1784 si-afá
in Carpati adoratori, dar' afá la annulu
1789 legiuni intregi pre malurile Seinei
si de atunci scimu câte periculu avú sè
suporte, de câte ori fú inmortentata.
— Despotii veghian cu ochi de Argos
si folosiá totu momentulu, dar' ustené-
lele lorú fúra zadarnice, ca-ce subli-
mulu e atotu-potente. La annulu 1870
se ivíra neintelegeri intre Francia si
Germania, pentru candidatur'a prus-
siana la tronulu Spaniei. Dreptu aceea
Germania plecá ca si unu noru gli-
ciosu ca sè infrunte cutesarea Franciei,
si in adeveru i si succede, ca-ce Napo-
leonu alu III erá orbitu si nu sciá ce
are si cumu stá cu armat'a sa. Asta-di
suntu patru anni, de candu multimea
teutoniloru constrinse pre Napoleon si
armat'a sa sè-si plece capulu la Sedan;
asta-di suntu patru anni, de candu Bis-
mark si cei alalti teutoni si-saturara
poft'a, umilindu pre Francia, carea
dictá la o lume. Tota Germania ser-
beza asta-di memori'a lui 2 Septembrie
1870, ca cea mai mare serbatore. Tote
institutele publice suntu inchise; totu
suffletu germanu intimpina cu entu-
siasmu pre 2 Septembrie, in carea di
acull'a germana triumfá, mai multu fa-
vorita de norocu de catu de art'a bel-
lica. Ambitiunea deci e saturata. Fran-
cia a cadutu, s'a umilitu — si dice
Germania, — dar' nu vede in orbi'a
sa, ca aici triumfulu nu e alu Germa-

niei; altu cine-v'a, alta idea a triumfatu
ide'a de la 1789, ide'a libertátiei, ega-
litàtiei si fratiétatiei, „Republic'a.“ Ace-
sta idea divina a trebuitu sè plece frun-
tea Franciei inaintea Teutoniloru, nu-
mai ca se triumfeze. Napoleon alu III a
cadutu, dar' republic'a a invinsu; repu-
blic'a a triumfatu, dupa ce a implutu te-
saurulu Germaniei cu 5 miliarde de
franci, si a lasatu preda furiei pagane
cetáti si sate in floritorie, palestare splen-
dide si câte alte institute salutare. Nu
face nemicu! Vedemu, ca acestea in
timpu de 4 anni er' s'au restauratu;
Francia cea batjourita er' infloresce;
sciintele si artile er' si-au luat sbor-
ulu celu de vulturu; industri'a prevede
lumea cu articulii sei; comerciulu inflo-
resce ca nicaiurea si Francia nu mai e
supusa despotismulu, Francia e li-
bera, e mam'a adevrata totororu fili-
loru sei, ea e republica. Pre langa ata-
ti'a tesauri, ce a rapitu furia teutona,
Germania cea falnica se afia totu in
stadiulu din ainte de 1870, ea geme si
acumu sub despotismu. Poporele ei
suntu nemultiemite si luptele interne o
amenintia amaru. Ide'a libertátiei, carea
acumu incepe se infloresca in Francia,
si-estinde parfumi de departe preste confi-
nie, si poporele ardu de dorinti'a de a
avé si in tier'a lorú una planta, carea se
imprascia atari parfume. Ispania ce a
vecina acumu se prepara, dar' cu sacri-
ficiu nespuse, sè celebreze diu'a multu
dorita, sè guste din fructulu libertátiei.
In fati'a acestor'a, deca Germania, ca-
rea asta-di serbeza pre 2 Septembrie
1870 cu atáta pompa, n'ar fi imbetata
de triumfu, deca ea ar' judecá objectivu,
ar' avé mai multa cauza, sè planga pre
acellu 2 Septembrie, ca-ce venitoriulu ei
e plinu de lupte grele interne, atmos-
fer'a i e ingrecata de aburi pestiferi,
pre candu Francia cea umilita in dñu'a
amintita pasiesce pre calea cea fericitó-
ria, staruindu a face sè dispara din at-
mosfer'a ei totu ce impiedeca triumfulu
genulu umanu.

Situatiunea.

(d) Monarchulu nostru caletoresce
in 7 Septembrie in Boemia, ca sè par-
ticipa la manevrele de la Brandeis. Cu
ocasiunea ast'a vá merge si in Prag'a,
unde i-se prepara primire splendida. —
Boemii se folosescu de ocaziune si voru
sè misce tota piet'a, ca sè induplicate
pre monarchu sè le multiemesca si
pretensiunile lorú. Diaristic'a jidano-
germana d'in Vienn'a, poreclita si libe-
rala, timbreza pre Boemii cu totu soiulu
de caracteristice, ca-ce mai cuteza sè
bata la monarchulu pentru caus'a lorú
justa. Dealtumentrea vomu reveni la ca-
letori'a Maiestatiei Sale si la caus'a
Boemiloru.

Ceea ce ocupa inca atentiunea
publica, e recunoscerea republicei, re-
spective a guvernulu actualu d'in Ma-
dridu. Dupa cumu vedurámu, Russia
n'a voitu sè recunosca pre Serano. De
atunci se fecera mai multe cortesiri la
Petropole, dar tote suntu desierte, ca-ci
colossulu nordulu nu voiesce sè-i di-
cteze nimene. Dlu de Bismark, trium-
fandu cu proiectulu seu preste totu lo-
culu, afara de Petropole, in adeveru se
bucura; dar' i-ar fi mai placutu, deca
Francia séu Austro Ungari'a i-ar fi fa-
cutu opositiune; aici i-erá asta di mai
usioru, inse la Petropole stau lucrurile

de totu altu-mentrea; dlui de Bismark nu-i prea place mirosulu. — De pre campulu bataliei totu ce avemu se insemnamu, e marginitu numai pre langa fortareti'a „Puyced'a“ de langa confinele Franciei. Carlismi o-au asediatu, dar' tote incercarile de a o cuceri suntu pana acumu desierte, ma desastrose pentru ei, ca-ce afla recientia colosalu, si e probabilu, ca aici voru fi nemicitu, de ora-ce si Franci'a a tramisu trupe, ca se infrene pre Carlismi de a atacá confinele. Alte detalieri lipsescu pana asta-di.

In Franci'a se prepara lumea inca de multisoru pentru 4 Septembrie, cu banchete stralucite, dar' de natura privata. Se scia, ca in 4 Sept. 1870 s'a proclamatu Franci'a de republica; guvernulu a intervenitu, temendu-se se nu se faca demonstratiuni prea mari. Arangiatorii inse suntu totu omeni cu minte, cari voru sci inderepta lucrulu intru a nu atinge regimulu, facundu estu-modu, ca totulu se-si percurga calea naturala. In tomn'a acest'a va intreprinde Mac-Machon un'a excursiune prin Franci'a sudica, se studieze si aici opiniunea publica. Si-va dá de omeni; n'a avutu de ajunsu cu demonstratiunile d'in Bretagne; mai vre se audia si pre cei de la Lyon si Marseille. Altucumu pare, ca maresialulu vre se capete minte, — si in fine pote se devina celu mai mare protectoriu alu republicei.

Congressulu internationalu d'in Brussell'a s'a finitu in 27 Augustu, adeca dupa una luna, fora vr'o festivitate impozanta. Ddiu se-lu ierte! Afacerile lui s'au strecuratu, dar' cam neautenticu prin „Republique francais;“ se vorbesce inse, ca tote voru esí tiparite in una brosiura, dar' numai spre Octobru, ca-ce contine preste 50 cola. Vom vedé atunci ce a nascutu muntele.

Romania.

O interesanta polemica s'a icatu pre la finea septamanei trecute intre diuariele „Pressa“ si „Romanulu“ d'in Bucuresci, pentru cestiunea luarei Transilvaniei. Polemic'a s'a inceputu din incidentulu unei apostrofari, dealtmintrelea forte logica si leale, adresata guvernului actualu alu Romaniei de catre diuariulu „Romanulu“, care apostrofare se resuma in urmatoriele: „De ce nu se folosese guvernulu de pre-intimele si multu amicalele sale relatiuni cu guvernulu austro-ungurescu, pentru a starui, ca romanii de preste Carpati se nu mai fia persecutati in sentiurile lor nationale si 'n cultivarea limbii si-a traditiuniloru lor?“

La acest'a apostrofare „Pressa“ ingamfata respunse, ca guvernulu actualu nu vré se cada in peccatele gu-

vernului rosii de la 68, care, cu man'a armata, vroia se calce hotarele Austro-Ungariei, spre a lua Transilvani'a, si spre a tulburá astu-feliu pacea Orientulu.

„Romanulu“ a dou'a di replicá apoi la acesta calomnia, ca guvernulu de la 68 n'a avutu neci de cumu intentiunea de a lua Transilvani'a cu man'a armata, ci numai de a practicá o actiune in favorea Transilvaniei. Estragemu din acesta lunga si patriotica replica urmatoriulu interesante passagiu:

„Declarámu a nu cugetá si-a nu fi cugetatu neci-o-data la luarea Transilvaniei; amu cantatu inse, si vomu cautá totu-de-un'a se avemu o actiune in favorea ei. Pentru noi, Transilvani'a nu insemnéza alta, de catu partea din nationalitatea romana, care ocupa ace'a tíera; a lucrá „in favorea“ Transilvaniei insemnéza dar' a lucrá „in favorea“ Romaniloru d'acolo, si acest'a amu facutu-o, vomu face-o, si ori-ce Romanu trebue se o faca, ca se nu 'nceteze de a esiste o nationalitate romana in lume. Inse, dupa cum mai diserámu, n'amu intielesu si n'amu practicatu acesta actiune, de catu intru apararea unei vietii morale comune. Amu fi fericitu, ca Romanii, se vedemu in Bucuresci unu guvernulu, care se se folosésca de amicalele sale relatiuni cu Austro-Ungari'a, spre a avé o actiune „in favorea“ fratiloru de preste munti; nu spre a lua Transilvani'a, nu spre a interveni in afacerile ei, ci spre a-si indeplini in pace o detoria catra frati, spre a face, ca vocea naturei se nu fia nabusita, ca limb'a nostra se nu fia persecutata, ca traditiunile nostre nationale, moravurile nostre se nu fia isbite. Dicemu „ale nostre“, fiindu-ca patri'a acestei vietii morale a natiunii romane este ori unde se afla suflare romanésca, fia 'n Romania libera, fia 'n imperiulu Turcului, sau in alu Austro-Ungurulu.“

„Se pote ore adresá o cerere mai logica unu guvernulu ce se dice romanescu? Pote ore se fia procedere mai de ordine, mai legale, mai in interesulu apararei vietii nationale, si totu-de-o-data in sensulu pazei si-alu concordiei in Orientu? Totusi logicii si bunii Romanii de la „Pressa“, nu se sfiescu a declará, ca acest'a este intervenire cu scopu de a lua Transilvani'a. I-dámu in judecat'a nu numai a Romaniloru din ori-ce parte, dar' si a streiniloru, cari sciu ce se cuvine sentimentulu nationalu, precumu si ce merita specul'a cu ensa-si nationalitatea sa!“

Relatiunile de partida

si spiritulu Camerei actuale a Romaniei.

Diuariulu liberalu unguurescu „Hon“ cu data de 26, 27 si 29 Augustu publica o seria de articli sub titlulu indi-

catu, prin cari autorulu — Bágyai — face cunoscuta unguurilor' situatiunea politica interna a Romaniei, astufeliu, cum in foile maghiare, inainte de d-sa, in adeveru n'a incercatu-o nimenea.

Spaciulu nu ne-permite a reproduce acesti articli in totu cuprinsulu lor; dar acest'a neci nu e de lipsa, pentru ca romanii se cunosc pre sine destulu de bine, incatu neci „Hon“ neci alte diuarie streine nu ne potu spune nemicu nou in acesta privintia, afara de casurile, candu ele ne calumnia. Constatámu inse cu multamire prin acesti articli o directiune noua, mai sanetosa, in diuaristic'a magiara, — aceea adeca, de a se ocupá fara pasiune, fara reutate de natiunile vecine, pentru a le-cunosc astufeliu, precumu elle sunt in adeveru; si-acest'a nu mai multu prin medlocirea reutatosu a sorgintiloru germani, cari — dupa cumu pré justu constatata autoriulu, — nu suntu, decatu nisce agenti veninosi, — mentiti a nutri, ér' nu a distrage discordi'a, — inamici'a dintre poporele Orientulu, — pre ruinele caror'a pangermanismulu tinde a crea o monstruosa „Nemio-patria“ de la Atlantic'a pana la marea negra. — Amu dorí numai ca acesta directiune buna se nu fia efemera, ci se faca progresse si inca catu mai grabnice, pentru ca noi nu vedemu o indreptare salutaria in vederile politice ratecite ale barbatiloru de statu magiari, pana candu ei nu se voru lapeda de falsele cunoscintie de pana aci si nu se voru petrunde de adeverulu, ca natiunile, pre cari densii pana adi inca le trateza cu-atá ignorantia ingamfata, — posedu, deca nu mai multa, celu potienu atá'ta putere de vietia si elementu de cultura — pre catu posedu Ungurii.

Articlii in cestiune trateza cu multe date — ceea ce dovedesca o serioasa cunoscintia de cauza — antáiu: despre aspiratiunile la domnia, ce frementa cu deosebire clas'a aristocratica din Romania.

Alu doile articlu trateza despre partidele din tíera, si dupa ce le-distribue in: *albi, rosii, cogalnicianisti, junu drepta si fractiune libera-independenta*, — autoriulu se ocupa mai detailatu de *partidulu rosii*, pre care lu-presinta, asié pre cumu elu in adeveru existe, adeca ca stepanu pre *opiniunea publica* a tíerei; i-face istoriculu de la 1846 incoce; i-arata luptele si victoriele portate pana adi contr'a reactiunii; in urma constatata ca fortiele sale consistu in inteligenti'a tíerei. Tendintiele republicane inse, pre cari autoriulu le-atribue partidulu rosii, ni-se paru esagerate; ca-ci noi, pre catu scim, partidulu rosii, celu putienu partea lui mai insemnata, nu este pronunziata pentru republicanismu, ci pro-

seséza numai ideile liberale in semtu puru alu cuventulu.

Amu fi doritu apoi, in interesu adeverulu, ca la passagiulu, unde face amintire despre dusmani'a romaniloru facia cu unguurii si deosebitu de emigrarea teneriloru romani din Transilvani'a, se se spuna apriatu, ca aplicarea loru in functiunile statulu magiaru nu este numai simplu pretia ci este *realitatea*, ce constituie adevera cauza a emigratiunii. Mai departe a fi doritu, ca agitatiunile, ce se pretiu c'aru fi pornite in Romania contra guriloru, se fia justificate; autoriulu aveá, decatu se esamine die legislatiune magiara, persecutiunile de totu felu ce indura natiunea romana in Ungaria mai alesu in Transilvani'a, si ar gasitu nenumerate argumente, pentru demonstrá, ca acele agitatiuni, d'esistu, suntu intemiate, legitime ch. Articli in cestiune aru fi cascigatu ma prin acestu adaosu, in meritu si val.

Articulu alu treilea face istu de 4 anni a guvernulu actualu si-a merei actuale, incependu de la batandu pecioru a consululu prussianu dovitz. Autorulu enumera tote faptesastrose alle acestei Camere, intre nu uita a aminti si unele fapte „domne-ajuta“, pre cari inse mai me le-atribue guvernulu, decatu Camere care — dupa constatárele autoriulu nu este, decatu o *masina de volare*, pusa la vointi'a guvernulu. — In autoriulu promite a vorbi catu mai rundu despre *cestiunea jidaniloru* Romania, care in adeveru vá fi obiectulu unei seriose attentioni.

Ceea ce ne-satisface in tota acesia de articli, este seriozitatea si de nitatea pozitiei, de la care autoriulu nu s'a lasatu a fi convertitu. Espre nile suntu alese, apreciarile nepreocutate, intocmai cumu trebue se fia limgiulu unui publicistu seriosu, at candu se pronuncia assup' a unui popu, asupra unei natiuni. Tocmai asta impregiurare inse ne pune in mare cumu acesti articli au potutu se scria tocmai intr'unu diariu, care, abiedoue dille mai nainte, pana intru-astu si-perduse coscintia demnitatii, in s'a degradatu la nisce expresiuni, de ri aru fi trebuitu se rosiesca si celu pre urma pamphletariu. Intielegemu lu articulu meschinu, prin care diaru „Hon“ atacase onorabilitatea si citatea autoriloru *memorandulu* din siu. A numí de infami si nemernici, nisce barbati, cari intrunescu incredésim'a stim'a unui poporu, numai din s'a, ca acei barbati vrednici au expresiune dorintii legitime a romaniloru di Trania, — este mai multu, catu ceea ce pote acceptá cine-va de la omenii cei mai lipsiti de morali si educatiune. Ne-place a ne ma-

FOISIOR'A.

Sistemulu nostru solaru.

D'in toti rami sciencieloru, culmea cea mai mare a ajunsu-o — astronomi'a. Sboru de vulture si-a luat acest'a scientia de la marele Galilaei si cu deosebire de candu Newton si Leibnitz descoperira calcululu infinitesimalu. Acesti giganti a tempulu medlocira, ca mentea omulu se se pota urca de pre pamentu, se scruteze infinitulu, se intre in secretele naturei. — Astronomi'a dar' numai lui Newton-Leibnitz are se-si multiemesca perfectiunea de carea se bucura, ca-ci indesiertu erá Laplace, Lagrange, Euler, Herschel etc. cu tota iscusintia spiriteloru loru, deca nu aveau in mani chiai'a, cu carea se pota deschide portile ceriului, cari erau sigilate cu mfi de sigiluri de papii Romei.

Fora cé se ne lassemu afundu intru descrierea acestei scientie, carea face onore spiritulu omenescu, ne vomu restringe a dá

numai pre scurtu una icona fidela despre sistemulu nostru solaru, crediendu, ca lectori nu ne-voru refusa pacienti'a.

Se ivesce dar' intrebarea: ce numesce astronomi'a sistemu solaru? — Ori si care corpu cerescu, care nu-si scamba pozitiunea, lu-numimu stea fipta. Fia-care stea fipta — si de aceste se afla in universu mfi si milioane — are insusirea de a dá de la sine lumina; acest'a o tramite altoru corpuri ceresci intunecate, si produce in ele vietia. Aceste corpuri ceresci intunecate, cari primescu lumin'a, asié dara viati'a de la stellele fipte, se misca in giurulu stellei fipte respective si se numescu in astronomia — planeti. Asié dara fia care stea fipta are corpuri ceresci, cari rotescu in giurulu ei in unu tempu determinatu; si ori ce stea fipta cu tote celealalte corpuri ceresci, cari rotescu in giurulu ei, se numesce in astronomia „sistemu solaru.“

Precumu se afla mai multe stelle fipte, asié existu si sisteme solari nenumerate, cari tote suntu de sene statatorie in universu.

Mentea omenesca e marginita. Ochiulu — pre langa tota incordarea — nu pote strebate afundu in universu, fora numai

deca e inarmatu; dar pre langa tota armatur'a, totu nu a potutu ajutá mentei se scruteze mai de aproape alte sisteme solari, decatu „sistemulu nostru solaru“ in sensu strinsu luat. — Ce intielegemu dar sub sistemulu nostru solaru? Unu respunsu chiaru ar fi urmatoriulu: Sorele, care e stea fipta, dinpreuna cu tote celealalte corpuri ceresci, cari rotescu in giurulu lui pre cali multu pucinu diferite, acestu complexu se numesce asta-di in astronomia: „sistemulu nostru solaru.“

Care suntu dar' partile lui constitutive? In lini'a prima stá sorele, carele intrece cu marimea s'a pre tote celealalte corpuri ceresci, ce rotescu in giurulu seu. Urmez apoi planeti, dintre cari cei vechi cunoscura urmatorii: Mercuru, Venus, Pamentulu, Marte, Iupiter si Saturnu. La anulu 1781 Herschel descoperi planetulu Uranu, si la anulu 1846 Leverrier calculá teoretice si Gall in Berlinu si afla in adeveru pre Neptunu la 23 Septembrie, chiaru in loculu unde dictasse teori'a lui Leverrier. Acesta e celu d'in urma planetu pana acumu in sistemulu nostru solaru, celu mai departatu de sore. Cu ajutoriulu telescopieloru se mai

descoperira apoi in v'aculu presentu Marte si Iupiter urmatorii: Ceres, Puno, Vesta, Flora, Victoria, Iris, Parthenope, Astráa, Hygia si alti, pentru micimea loru se numescu planete seu asteroidi, si toti rotescu in giurulu relui intra Marte si Iupiter.

E de insemnatu aici, ca planeti si toidii inca suntu insociti de alte corpuri cari rotescu in giurulu loru, pre cumu rotescu in giurulu sorelui. Acel corpu numimu „trabanti“ seu „luna.“ Oculu liberu ve-le lun'a (pamentulu), apoi celu inarmatu afla la Iupiter patru trabanti la Saturnu optu, la Uranu optu si la Neptunu s'au observatu pana acum.

Aceste su dar partii constitutive st-mulu nostru solaru. Dar, ca se for corpurile aceste unu sistemu, trebue ele ore care relatiune, si se vedemu e aceea?

Intemplarea a condussu pre Newton descoperirea gravitatiunii generale.

Dupa unu studiu profundu au

*) vedi Euler, *physikalische Briefe seiner deutschen Furstin.*

ranesca atât pre investitorii ei, câtu și pre cei d'în giuru. Pentru noi, investitorii, prim'a politica este și trebuie să fie politic'a pacii, a toleranței, frățietății și latirei culturale între poporu.

Finindu-se acest'a convenire prima, investitorii va dá de scire coadunatorilor, că elu e gat'a a tiené precetiri și conversări de aceste în tota dominec'a și serbatórea după mediadi, precum și în serile de ierna la scóla, numai să vina poporenii a-lu ascultá.

Éca cerculu infintiatu.

Demnitatea tienutei investitorului sub tempulu convorbirei, desteritatea și esemplulu lui celu bunu, voru asigurá victia lunga unui asemene cercu; trebuie însă să ne nisumim, că victi'a cercurilor acestor-a să fie nu numai lunga, ci și folositoria.

Frupte cele dulci și dorite de totu cetatanulu bunu ale activității cercurilor acestor-a voru fi:

1) Desceptarea generala în scurtu timpu a poporului d'în intunereculu nesciintei, aprecierea sciintelor, interesarea sa de institutelle de invetiamentu și tramiterea regulata a copiiloru la scóla d'în convictiune, și nu d'în temere de pedépsa. Éca ran'a deschisa a invetiamentulu poporulu vindecata.

2) Potentiarea stimei și iubirei poporului facia de investitoriu, precátu și de altii, cari si-voru luá ostené'a de a-lu invetiá, de a se ocupá cu d'insulu. Multu pote să castige investitorulu în acest'a privintia. Prin dese conversări cu d'insulu, observandu poporulu cunosciintele frumóse a investitorului, lu-va admirá și pretiul mai multu decâtu pan'acolea, și vedendu, că e afara de aceea modestu, afabilu și indulgentu facia de slabituniile lui — lu-va iubi; de la unu poporu plinu de stima și iubire cátra bunulu seu investitoriu, nu va fi apoi greu a medilocí unu salariu investitorescu mai bunu.

Eca calea ce'a mai naturala și sigura spre a face mai buna starea investitoriloru. — Cu sil'a potemu esoperá în acest'a privintia și mai pucinu decâtu în ce'alalta, mai susu amintita. Va dice cineva: că deca n'are poporulu, de unde va dá și deca va voi? Desceptandu-se și devenindu mai desteru poporulu, va sci mai bine grigi de interesele sale și si-va castigá mai multu și mai usioru și — va avé de unde dá. Buna-starea poporeloru tiene pasi cu cultur'a loru.

3) Infiorirea literaturii. Cine nu scie ore, că scriitorii romani suntu adeveratii martiri ai natiunei? ei sacrificá nu numai tempulu scumpu, — pre care l'ar poté intrebuintá multu mai rentabilu, decâtu scriindu unni publicu, a cáru ce'a mai mare parte nu cetesce de locu, alta parte vré a ceti gratis și numai un'a particea jertfesco pentru literatura — sanetatea și cunosciintele castigate cu multa sudóre, ci și — averea mostenita de la parinti. Cine se indoieste a crede, că desceptandu-se mass'a poporului și acest'a se va stramutá spre bine!

4) Innaintarea în buna-stare a poporului. Adunandu-se poporulu în dile de serbatori și în lungile seri ale iernei la olalta, si-va petrece conversandu și va uitá de ... birtu; apoi uitandu de birtu se va observá: că afara de elu inca și o gramadiora frumosa de cruceri au uitatu să se duca la domnulu arendasiu, că si-a petrecutu tempulu liberu forte bine, n'a spesatu bani, n'a amblatu batutu, e sanetosu și se pote a duo'a di apucá voiosu de lucru s. c. l. Cátu cascigu în bani pastrati, în sanetate nealterata și 'n lucru dusu în deplinire, care altmintrele séu nu s'ar fi facutu de locu, séu, fiindu respectivulu tulburatu la capu, s'ar fi facutu reu. D'apoi câte isvore de cascigu i-se facu cunoscutu cetitorului și se voru face ascultatoriiu în infintiandele cercuri!

Poporulu odata innaintatu în cultura și prin acest'a în buna-stare, va avé voia și de-unde a jertfi pentru totu-ce e bunu și fromos; astu-feliu va incetá și anomalii'a de pana'cuma: că cei-ce si-sacrificá poterile spirituali pentru binele poporului, acei-a tre-

bue să-si jertfésca și averea pentru d'insulu, ér' elu insusi remane nepasatoriu.

Aceste voru fi fruptele activității cercuriloru amintite; credu, că suntu destulu de ademenitorie, că se merite a ne intinde câtu de tare după ele.

Să ne apucámu dara de lucru, fratiloru investitorii! să incepemú fára amenare, că-ci de totu minutulu neintrebuintiatu e dauna; să di-cutámú modalitátele în reuniuniile și cercurile nostre investitoriesci; să nu uitámú, că lucrandu pentru desceptarea poporului, lucrámú totu-odata pentru imbunatirea stárei nostre!

Si acuma fia-mi iertatu a arátá celoru ce cetindu aceste orduri, voru dice pote suridindu: „ce mai idealistu e bistulu dascalu, câtu de usioru cugeta elu a stramutá faci'a lumii și a farmecá raiulu pre pamentu“ doi realisti — sum convinsu, că suntu și altii — în personele domnilor parochu Aciu și investitoriu Carpinénu d'în Aghiresiu, despre cari, tocmai ocupandu-me cu ide'a desfasurata ací intielesiu, că au facutu deja inceputulu cu cerculu de cetire, a revocá domnilor acelor-a în memoria: că credintia tare — impreunata cu fapte rezolute — e în stare să misce muntii și să ni-deschida intru adeveru portile raiului.

Voru mai fi inca de acei „pucini credintiosi,“ cari nu voru crede, că poporulu se va infaciasá în cerculu de cetire și pentracea nici se voru incercá a-lu castigá pentracest'a. La acesti-a li-aducu aminte scriele cele lungi de ierna, în cari nesciindu poporulu ce face de urítu, se aduna la estu-a seu cel'a, perdiendu-si acolo tempulu cu enararea patieniloru lui adeverate și neadeverate, a intempleriloru naturale și supranaturale și mai allesu cu — vorbe desierate. Nu va fi ore usioru cu pucina buna voitua a induplecá pre acestu poporu, care nu scie ce să faca de urítu, să-si petreca intruindu-se în giurulu unni séu mai multoru omeni culti? Totulu depinde de la manier'a conducatorului. Numai să nu dámu lucrulu colore oficiosu, că-ci poporulu e satulu și disgustatu de „haptacuri.“ Deca voimú să ni-ajungemú scopulu, convorbirile aceste trebuie să fia petreccatorie și adunatii negonati în ele; altmintrele intru adeveru nu se voru infaciasá la dinsele.

Si acum: Domnedieu să-ni-ajute!

Zelau, 20 Augustu 1874.

Gavrilu Triffu
prof. ord. de prep.

Sinc'a-vechia 25/8 1874.

Onorate Domnule Redactoru!

Petreccandu 1½ luna d'în timpulu ferioloru pre acasa, adeca în locurile-mi natali, numai după reintorcerea-mi la statiune fui norocosu a ceti placutulu articlu refiritoriu la esamenulu de véra d'în Sinc'a-vechia, publicatu în precitulu jurnalulu „Federatione“ nr. 47—874; deci, de si e camu tardiu, cerandu-mi scuse, Ve rogu Onorate Domnule Redactore a dá locu în colonele precitulu jurnalulu ce redige-Ti — responsulu meu urmatoriu:

Laud'a și meritulu pentru progresulu ce l'am potutu face cu scolarii d'în comun'a susu amentita, nu mi-le potu atribuí singuru numai calificatiunei, aplicarei, ori zelului meu, ci în prim'a lenia providintiei divine, care a sustienutu tesaurulu celu mai pretiutu, adeca sanitatea, atât a mea, câtu și a libitiloru miei elevi și care ne-a tinsu mana de adjutoriu intru tóte; apoi Onoratulu Senat scol. carele nu numai că-si cunosce chiamarea, dara si-o implinesce în modu laudabilu și esemplariu; mai incolo parintiloru, cari nu si-au retienutu copiii de la scóla; și în fine atâtú autoritátilor baserice-scolare, câtu și celoru politice, cari pre fórte precinii parinti renitenti i-au sciutu intielescesce astrengé la implenirea detorintiei loru.

Me sentiú ferice, ca-ce că unu incepatoriu pre acest'a cariera fui norocosu a satisfice asteptárei, si speréza, că în venitoriu, favorindu-me circumstárele, voiu face și mai multu, pentrucá totu inceputulu e greu.

Domnule „unu asistente!“ mi-pare reu, că nu Ti-cunoscu stimat'a persona, dara cunoscu că esci omulu scolei, carele te in-

teresedi de ea, respective de progresarea natiunei nostre amate; deci, pentru atentiu-neá incordata, cu care a trebuitu să fi la decurgerea esamenului și pentru ostenel'a ce ti-ai datu, primesce d'în parte-mi cea mai pofunda multiemita.

Cu inchaiarea modestulu meu respunsu, fie-mi permisú Domnule Redactoru a mi-esprime opiniunea și dorintia facia de comun'a amentita:

În comun'a Sinc'a-vechia, care consta d'în vre-o 400 case totu romane și care numera preste 100 fetitii de scóla, ar' fi de doritu să se infintiedie și un'a scóla de fetitie cu o investitorésa calificata, că astufeliu să se crésca și copiliile de romanu, după cumu poftesce tempulu presente. — Acestea ideii credemú că le nutrescu și Onoratii membrii ai senat. scol. și nu dubitezú, că se voru neziú a le realisá, deorece prin acesta fapta salutaria si-voru inmúlti meritele și voru cascigá unu renume nestresu. — D'în parte-mi dorescu că acesta opiniune a mea să fie bene-primita și să deá Ceriulu, că se se si realisedie.

Primiti, ve rogu, D-le Redactore, etc.

Ioane Popu
investitoriu primariu.

Satulu-nou în 26/8 1874.

Stimate domnule redactoru! De non veniu a Ve cere ospitalitatea pretiuitulu D. Vostre diariu „Federatione“ spre a publicá în colonele lui pucintelele si-ruri despre activitatea și procedur'a d. jude cercualu alu Chiralesiului, Fehérvári, în pertractarea proceselor politice. Nu interese private, neci alte motive ascunse me indemna a face acest'a, fora numai singuru simpathia nascuta din acurateti'a și sinceritatea desvoltate cu rigóre în afacerile s'ale oficiose.

Lucrulu stá asié domnule redactoru: în 17 Augustu a. c. d. jude procesualu ni-a onoratu cu presentia s'a în comun'a nostra, spre a pertractá publice causele politice incurse din 3 comunitati de ore cat-va tempu. Cu acesta ocaziune m'am potutu convinge deplinu în persona, cumca d-s'a, de-si este de natiunalitate magiara, totu-si nu face neci ce'a mai mica distingere între individii partidelor sale facia cu legea, ci pertractadia procesele obveniente cu atât'a abnegatiune de sene, chiaritate și conscientiositate desbracatu de ori ce pasiune uritiosa, câtu romanulu din cerculu seu pote dice fora mustrare de conscientia dinpreuna cu magiarulu și germanulu, că amplotu politicu mai accuratu și mai dreptu în officulu seu n'amu avutu. Argumentu despre acest'a se fia urmatoriele: de vinu în aintea d-sale doue partide de graduri diferite de cultura și istetime, atunci d-sa nu face ceea ce facu alti amplotii, de a lasá pre ignorantu în ignorantia s'a, ci i-procura prin chiarificarea zelosa a causei si prin esplicarea legii privitorie la acest'a totu ajutoriulu legale facia de partid'a s'a mai astuta, observandu dreptatea cu rigore. Seraculu are inaintea d-sale asemenea valoare, că si avutulu. Pre ambii i-intimpina cu asemenea afabilitate și seriozitate officiosa. Intregitatea bunului fia carui i-este santa și neviolabile. Cugetandu deci, cumca eele descrise de mine pan'aci, de-si pucintele, totu-si suntu suficiente spre a-si pote formá d'în ele On. publicu cetitoriu una opinia adeverate despre acestu d. amplotu, — inchaiu sirurile mele cu urmatoriele: fia toti amplotii politice investiti cu astufeliu de insusiri frumose și atunci nu vomu audí neci din o parte plangeri despre nedreptati și nerespectarea cuvenintiosa în aintea legii, ci numai despre indestulire generale.

Primiti, ve rogu etc.

Nicolau Popu
preotu gr. cat.

Bibliografia.

„Triumfulu crestinismului și directionarulu salvatoriloru crestinatati.“ Sub acestu titlu a aparatu dillele aceste o scriere a parintelui Grigorie Musculeanu din Bucureasi. Opulu se ocupa cu deosebire

de introducerea crestinismului la daco-mani. Pentru a i-face cunoscutu scopulu mai multu, vomu reproduce prologulu acestui interesantu opu în tota cuprinderea indata ce vomu dispune de spaciú corespundietoriu.

„Gramatic'a romana“ pentru usuclasselor primarie și gimnasiale, ellaborata de Stefanu Neagoe, profesore de limba latina la liceulu din Berladu. Editiunea treia corectata și completata. Se afla la liberariele din Romani'a. Pentru romanii din coce de Carpati se pote procurá pre librari'a Socecu din Bucureasi, sau de dreptulu de la autorulu. Pretiulu 1 leu sau 40 cr. v. a.

„Calcarea frontarielor Romaniei de catre Austro-Magiari.“ Acestu-a este titlulu unei brosiure aparute de curundu la Bucureasi, care contine interpelatiunea facuta în Camera de catre deputatul Gr. Miculescu, în privintia calcării frontarielor romane de catre guvernulu ostrunguresc. Pre langa importantia interpelarei, brosiura mai coprinde și o introducere forte interesanta, care contine descoperiri noue în acest'a materia.

Concursu.

La statiunea de ingeneriu devenita vacanta în districtulu Ostatei de pétra, urm'a decisiunei congregatiunei districtuale de sub nr. 2161/78 din anulul curinte, pre acest'a vestescu concursu pana la 15 a lunu Septemvris anulului curinte.

Dreptu aceea suntu pofiti toti acicari dorescu a ocupá acestu postu, a-si trimite rogárele instruite în virtutea §-lui 6 din legea municipale subscrisului pana la diu'a susu amintita, facundu de altmintearea cunoscutu inainte, cumca la allega voru fi proferiti acei ce, afara de limba maghiara posedu și cea romana protocolaria a acestui Districtu.

Signatu în Sioncut'a mare, la 10 Augustu 1874.

2—3

Dragosiu,
vice capitanu.

Concursu.

Pentru doue statiuni de pedurariu (Foster, Erdész) în dominiulu episcopescu de Beiusiu, se escrie concursu publicu pana la 15 septemvrie 1874.

Cu aceste statiuni e impreunatu unu salariu fiesu de 400 fl. s. a. cortelu liberu de 10 metrete grau curatu, 20 metrete secaru de 8 orgii lemne, 2 orgii fenu, 2 orgii pasii pentru 2 vaci și 4 porci, ghindaru pentru 3 porci, 2 jugare de pamentu pentru semenatura de primavera.

Potu competí la aceste posturi toti acii individii, cari au absolvitu cu succesu buci studielle silvanali la Academielle din Chemnitz ori Mariabrun.

Recursurile providute cu recerutestimonie să se adreseze Directiunei domeniului în Beiusiu.

Beiusiu 24 Augustu 1874.

Directiunea dominiului.

Burs'a de Vienn'a, 6 Sept. 1874.

Metallice 5%	70.25
Imprumutulu nat. 5%	75.—
Sorti din 1860	109.85
Actiunile bancoi	971.—
Actiunile instit. de creditu	233.—
Obligatiuni rurale ung.	76.50
„ „ Temisiane	75.50
„ „ Transilvane	73.50
„ „ Croato-slav.	79.—
Londonu	110.75
Argintu	104.25
Galbenu	5.31
Napoleond'or	8.83

ALESSANDRU ROMANU

Propriet., edit. și red. respundiet.